

מספר הקורס: 4040266-00

שם הקורס בעברית: סוריה המודרנית

שם הקורס באנגלית: Modern Syria

שנה"ל: תשפ"ג

שם המרצה: ד"ר יוסרי חז'ראן

שם תוכנית הלימודים: התוכנית ללימודי המזרח התיכון והאסלאם

משך והיקף הקורס: סמסטר ב', 2 ש"ס

מבנה/סיווג הקורס: סמינר

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

דרישות קדם: היסטוריה מודרנית: ארצות הליבה של העולם הערבי ותורכיה

מועד שעות הקבלה: יום ד', 17:00-18:00

פרטי קשר של המרצה: 0545496790

yusrik@shalem.ac.il

תיאור הקורס:

קורס זה נועד בעיקר להציג את ההיסטוריה הפוליטית של סוריה מאז קריסת האימפריה העות'מאנית ועוד לימינו. הקורס יעמוד על המגמות הפוליטיות, החברתיות והרעיוניות אשר עיצבו את ההיסטוריה המודרנית של סוריה וינסה לבחון את התמורות ההיסטוריות- המרכזיות שידעה ארץ זו, לאור פרספקטיבות המתייחסות לכושר החיות של המדינה הטריטוריאלית- המודרנית במזרח התיכון הערבי. בנוסף, הקורס ידון גם באינטראקציה בין הדינאמיקה הפוליטית לבין מגמות חברתיות, תרבויות וכלכליות ובכלל זה, התפתחות הכלכלה, הדמוגרפיה, אמנות המחאה הפוליטית, הספרות והשירה בצל המשטר הטוטליטרי של מפלגת הבעת'.

מטרות הקורס:

1. לסקור את ההיסטוריה הפוליטית והאידיאולוגית של סוריה, מאז קריסת האימפריה העות'מאנית ועד לימינו.
2. לבחון את כושר החיות של המדינה הערבית-המודרנית לאור ההיסטוריה של סוריה המודרנית.
3. לבחון את הדינאמיקה החברתית- הפנימית בסוריה, על רקע המורשת העות'מאנית וצמיחת הערביות המודרנית והשפעתה על ההיסטוריה הפוליטית והחברתית של סוריה המודרנית.
4. להקנות לתלמיד את המיומנות הנדרשת לנתח את הטקסט ההיסטורי והאידיאולוגי ולמקמו בהקשרו ההיסטורי הנכון, תוך סקירת ההיסטוריה המודרנית של סוריה, המכונה "הלב הפועם של הערביות".
5. לעמוד על התמורות הכלכליות והחברתיות שחלו בסוריה בצל המדינה המודרנית ולנסות למדוד את המציאות הכלכלית והחברתית לאור המציאות הפוליטית בסוריה החדשה.

חובות הקורס והרכב הציון בקורס:

הגשת שני סיכומי קריאה במהלך הסמסטר (כעמוד כל סיכום): 10%

עבודה סופית (בהיקף 4500 מלים): 90%

לקראת תחילת הסמסטר תפורסם רשימת נושאים של עבודות, אם כי ניתן גם להציע נושא בתיאום עם המרצה. נושאי העבודות יתייחסו להיבטים שונים של ההיסטוריה הפוליטית, חברתית, רעיונית וכלכלית של סוריה המודרנית.

ציון עובר בקורס: 60

יש לקרוא את קריאת החובה לקראת כל שיעור רלוונטי

פירוט השיעורים:

שיעור 1

רקע היסטורי

השיעור הראשון ינסה להתחקות אחר הטרנספורמציה מהמרחב הזהותי של "בלאד אל-שאם" לזה של "סוריה" עם התייחסות מודגשת למגמות הרעיוניות הנלוות לתהליך זה. השיעור ידון לעומק בשורשים ההיסטוריים אשר הולידו טרנספורמציה זו.

קריאת חובה:

אייל זיסר, פניה של סוריה: חברה, משטר ומדינה (תל אביב, 2003), עמ' 72-126.

Thomas Philipp, "Identities and Loyalties in Bilad alSham at the Beginning of the Early Modern Period," in Thomas Phillip and Christoph Schumann (eds.), *From the Syrian Land to the States of Syria and Lebanon* (Beirut: Orient Institute, 2004), pp. 9-26.

קריאה מומלצת:

Daniel Pipes, *Greater Syria: The History of an Ambition* (Oxford: Oxford University, 1990), pp. 13-51.

Rashid Khalidi, "Ottomanism and Arabism in Syria Before 1914: A Reassessment," in Rashid Khalidi, Lisa Anderson, Muhammad Muslih and Reeva S. Simon (eds.), *The Origins of Arab Nationalism* (NY: Columbia University, 1991), pp. 50-69.

שיעור 2

הקמתה של סוריה – תקופת המנדט הצרפתי

השיעור השני יוקדש בנסיבות הקמתה של סוריה המודרנית ועיצוב גבולותיה הטריטוריאליים. הפרק ידון בהרחבה במאפייני המנדט הצרפתי בסוריה שבפרק הזמן שבין 1920-1946.

קריאת חובה:

Philip S. Khoury, *Syria and the French Mandate* (Princeton, 1988), pp. 245-285.

קריאה מומלצת:

Elizabeth Thompson, *Colonial Citizens, Republican Rights, Paternal Privilege, and Gender in French Syria and Lebanon* (New York, 1999), pp. 58-70.

Philip S. Khoury, "Factionalism among Syrian Nationalism during the French Mandate," *International Journal of Middle East Studies* 13:4 (November 1981), pp. 441-469.

שיעור 3

המרד הסורי הגדול

השיעור השלישי יוקדש לנסיבות התפרצותו של המרד הסורי הגדול אשר פרץ בהר דרוז ונחקק בתודעה ההיסטורית הסורית כמרד הלאומי הגדול נגד האימפריאליזם הצרפתי.

קריאת חובה:

Joyce Laverty Miller, "The Syrian Revolt of 1925," *International Journal of Middle East Studies* 8:4 (October 1977), pp. 545-563.

קריאת רשות:

Philip S. Khoury. *Syria and the French Mandate* (Princeton, 1988), pp. 151-182.

שיעור 4

סוריה העצמאית: אליטה ללא מדינה

השיעור הרביעי ידון בנסיבות סיומו של המנדט הצרפתי ובמאפייניה של האליטה הסורית הובילה את סוריה אל עצמאותה, אולם ספק אם הובילה אותה אל גיבוש קהילה לאומית-פוליטית.

קריאת חובה:

Philip S. Khoury, "Continuity and Change in Syrian Political Life: The Nineteenth and Twentieth Centuries," *The American Historical Review* 96:5 (December, 1991), pp. 1374-1395.

קריאה מומלצת:

Philip S. Khoury. *Syria and the French Mandate* (Princeton, 1988), pp. 583-612.

שיעור 5

סוריה המהפכנית - רדיקליזם אידיאולוגי והפיכות צבאיות

שיעור זה ינסה להציג מיפוי של הזירה הפוליטית והמגמות האידיאולוגיות-המהפכניות אשר עיצבו את פניה של סוריה בשנות החמישים, עם ניסיון מואץ לנסות להסביר מדוע גבר הערביזם על הסוריזם בארץ של סוריה.

קריאת חובה:

פטריק סיל, סוריה - מאבק אל הצמרת (תל אביב, 1969), עמ' 81-37, 119-91, 169-152.

קריאה מומלצת:

חיים בלנק, "תנועתו הפאן-סורית של אנטון סעאדה," המזרח החדש, כרך ה (תשי"ד, 1953-1954), עמ' 263-258

Michael H. Van Dussen, "Syria: The Downfall of a Traditional Elite," in Frank Tachau (ed.), *Political Elites and Political Developments in the Middle East* (New York, 1975), pp. 115-155.

Eyal Zisser, "The Syrian Phoenix: The Revival of the Syrian Social National Party in Syria," *Die Welt Des Islam* 47:2 (2007), pp. 188-206.

שיעור 7

מאיחוד קע"ם וכישלוננו אל הפיכת הבעת'

שיעור זה ינסה לעמוד על נסיבות עלייתה ונפילתה של רע"ם, וינסה כמובן להסביר מדוע החליטה סוריה העצמאית לוותר מרצון על ריבונותה למען מימוש המפעל האחדותי של הערביות המודרנית.

קריאת חובה:

פטריק סיל, סוריה - מאבק אל הצמרת, עמ' 267-187, 361-340.

קריאה מומלצת:

Itamar Rabinovich, *Syria Under the Ba`th, 1963-1966* (Jerusalem, 1972), pp. 16-76 .

Elie Podeh, *The Decline of Arab Unity: The Rise and Fall of the United Arab Republic* (Brighton, 1999), pp. 5-43.

שיעור 8

הניאו בעת' בסוריה

שיעור זה ידון בהרחבה במגמות הרעיוניות- הרדיקליות שצמחו בחוגי הבעת' בשנות השישים, תוך ניסיון לנסות להסביר את הלוגיקה ההיסטורית בחיבור בין מגמות אלה לבין תהליכי האליטזציה של השכבות החברתיות- המודרות בסוריה הבעת'סטית.

קריאת חובה:

משה מעוז, אל הערביות ובחזרה (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2010), עמ' 86-97.

Avraham Ben-Tzur, "The Neo-Ba`th Party of Syria," *Journal of Contemporary History* 3:3 (July 1988), pp. 161-181.

Raymond Hinnebusch, *Syria: Revolution from Above* (London & New York: Routledge, 2001), pp. 47-64.

קריאה מומלצת:

Itamar Rabinovich, *Syria Under the Ba`th, 1963-1966*, pp. 109-154.

שיעור 8

סוריה וישראל: לעולם לא להשלמה

שיעור זה ינסה להבהיר מדוע סוריה נתפסה תמיד כמעוז העוינות למפעל הציוני ולמדינת ישראל, על אף העובדה שסוריה לא הייתה מוקד המאמץ המלחמתי הערבי נגד ישראל.

קריאת חובה:

אייל זיסר, "בין ישראל לסוריה: מלחמת ששת הימים ולאחריה," עיונים בתולדות ישראל 8 (1998), עמ' 205-252.

משה מעוז, ישראל-סוריה: סוף הסכסוך? (תל-אביב: ספריית מעריב, 1996), עמ' 25-45.

קריאה מומלצת:

אייל זיסר, "סוריה, מלחמת יום אוקטובר 1973: המלחמה המוחמצת," זמנים 84 (סתיו 2003), עמ' 34-45.

משה מעוז, אסד: הספינקס מדמשק (תל אביב, 1987), עמ' 173-192.

איתמר רבינוביץ, השלום שחמק (ירושלים, 1991), עמ' 59-98.

פטריק סיל, אסד: המאבק על המזה"ת (תל אביב, 1995), עמ' 205-225.

שיעור 9

סוריה בהנהגת אסד

השיעור התשיעי יוקדש לדיון במכלול המשמעויות ההיסטוריות לעלייתו של חאפז אל-אסד, כבן קהילה הטרודוקסית ופריפריאלית תרתי-משמע לראש הפירמידה השלטונית בסוריה.

קריאת חובה:

אייל זיסר, פניה של סוריה: חברה, משטר ומדינה (תל אביב, 2003), עמ' 127-187, 237-292.

קריאה מומלצת:

פטריק סיל, אסד של סוריה: המאבק על המזה"ת (תל אביב, 1995), עמ' 175-188.

אייל זיסר, סוריה של אסד: על פרשת דרכים (תל אביב, 1999), עמ' 9-54.

Raymond A. Hinnebusch, *Authoritarian, Power and State Formation in Ba`thist Syria, Army, Party and Peasant* (Boulder, Colorado, 1990), pp. 156-196.

Itamar Rabinovich, "The Compact Minorities and the Syrian State, 1918-1945," *Journal of Contemporary History* 14 (1979), pp. 693-712.

שיעור 10

משטר אסד ואתגר האסלאמיסטים

שיעור זה ידון באתגר המשמעויות ביותר שעמד מול משטרו של אסד וינסה להסביר האם המאבק המזוין-הג'האדיסטי היה תולדה של הדתה של המרחב או שמא הדת הייתה שו פוליטיזציה של האסלאם?

קריאת חובה:

עמנואל סיון, קנאי האסלאם (תל-אביב: הוצאת עם עובד, 1994), עמ' 93-124.

אייל זיסר, "תנועת האחים המוסלמים בסוריה: בין השלמה למאבק," בתוך מאיר ליטבק (עורך), אסלאם ודמוקרטיה בעולם הערבי (תל אביב, 1997), עמ' 96-122.

יצחק ויסמן, "סעיד חווא והאופוזיציה האסלאמית בסוריה בתקופת הבעת'", המזרח החדש, כרך ל"ח (תשנ"ו), עמ' 83-104. (נמצא ב-Google books)

קריאה מומלצת:

Umar F. Abdallah. *The Islamic Struggle in Syria* (Berkeley, 1982), pp. 88-120.

שיעור 11

סוריה בצל הירושה ופרוץ ההתקוממות של "האביב הערבי"

שיעור זה ינסה להסביר היסטורית מדוע דווקא בסוריה הרפובליקנית-הערביסטית-המהפכנית התחוללה העברת השלטון ביורשה על פי מיטב המסורת המלוכנית באזור. בהמשך ננסה להסביר מדוע דווקא בסוריה נבלמה המגמה של "האביב הערבי"?

קריאת חובה:

אייל זיסר, בשם האב: בשאר אל-אסד שנים ראשונות בשלטון (תל אביב, 2004), עמ' 11-43.

פואד עג'מי, המרד בסוריה (תל-אביב: ספריית אופקים ומרכז משה דיין, 2013), עמ' 72-82, 103-122.

קריאה מומלצת:

Eyal Zisser, "Bashar al-Asad's Gamble," *Middle East Quarterly* 13:4 (Fall 2006), pp. 61-67.

Eyal Zisser, "Where Is Bashar al-Assad Heading," *Middle East Quarterly* 15:1 (Winter 2008), pp. 35-41.

Eyal Zisser, "Does Bashar al-Assad Rule Syria?" *Middle East Quarterly* 10:1 (Winter 2003), pp. 15-23.

שיעור 12

פיצוץ דמוגרפי בצל כלכלה צולעת

שיעור זה ינסה לבחון את ההתפתחויות הכלכליות שידעה סוריה, בעיקר מאז עליית הבעת' ועד לפרוץ ההתקוממות העממית נגד משטר הבעת'.

קריאת חובה:

משה מעוז, אל הערביות ובחזרה (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2010), עמ' 162-191.

Volker Perthes, "The Syrian Economy in the 1980's," *Middle East Journal* 46:1 (1992), pp. 37-58.

שיעור 13

ספרות, אמנות ומחאה מבוקרת בצל הדיקטטורה:

שיעור זה ינסה למפות את התפתחות חיי התרבות, האמנות והספרות בסוריה הבעת'סטית תחת יד הברזל של משטר הבעת' הטוטליטרי.

קריאת חובה:

מסעוד חמדאן, "הדרמה הערבית העממית בעבר ובהווה," המזרח החדש, כרך 46 (2006), עמ' 225-238.

Joel Parker, "Song and Rebellion in the Syrian Uprising," *Middle Eastern Studies* 54:6 (2018), pp. 1015-1028.

קריאה מומלצת:

Aliya Khalidi, *Tradition and Modernity in Contemporary Syrian Drama* (London: University of London, 2006), pp. 5-52.